

تعاون، سال بیست و یکم، دوره جدید، شماره ۲، تابستان ۱۳۸۹

**بررسی میزان تأثیر مؤلفه های سرمایه اجتماعی در عملکرد
شرکتهای تعاونی
مطالعه موردی تعاونیهای دام و طیور در شهرستان مشهد**

پردیس ترابی^۱، دکترعلیقلی حیدری^۲، دکترجواد محمد قلی نیا^۳

تاریخ دریافت: ۸۸/۹/۲۸ تاریخ پذیرش: ۸۹/۹/۱۳

چکیده

این پژوهش در سال ۱۳۸۷ با هدف بررسی میزان تأثیر مؤلفه های سرمایه اجتماعی بر عملکرد تعاونیهای دام و طیور در شهرستان مشهد انجام شده است. پژوهش از نوع کاربردی و روش انجام آن توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری مورد مطالعه ۵۵۰ نفر از اعضا تعاونیهای دام و طیور در شهرستان مشهد را در برمی گیرد که از بین آنها ۱۷۰ نفر بر اساس فرمول کوکران و با استفاده از روش نمونه گیری طبقه ای تصادفی با انتساب متناسب انتخاب و مطالعه شدند. ابزار پژوهش پرسشنامه است که روایی آن با استفاده از روایی صوری و محتوایی

e-mail: pardis.torabi@yahoo.com

۱. کارشناس ارشد ترویج و آموزش کشاورزی

۲. مدرس دانشگاه و مدیرکل دفتر تحقیقات و ارتقای بهره‌وری بخش تعاون، وزارت تعاون

e-mail: aliheidary1345@yahoo.com

۳. مدرس دانشگاه و مشاور معاونت پژوهش، آموزش و کارآفرینی تعاونیها، وزارت تعاون

e-mail: mohammadgholinia@yahoo.com

و بر اساس نظر جمعی از استادان و صاحب نظران مربوط تأیید شد. اعتبار پرسشنامه با استفاده از محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برای هر کدام از متغیرها بالای ۰/۷۰ به دست آمد. نتایج حاصل از تحقیق نشان می‌دهد از میان انواع متغیرهای وارد شده در تحلیل رگرسیون جهت تبیین متغیرهای اثرگذار بر عملکرد شرکتهای تعاونی، متغیرهای مستقل مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، آگاهی اجتماعی، سطح تحصیلات و سن پاسخگویان بر میزان عملکرد شرکتهای تعاونی اثرگذارند که ۶۹/۱ درصد عوامل مؤثر بر متغیر عملکرد شرکتهای تعاونی را تبیین می‌کنند. از این میان، متغیرهای مشارکت اجتماعی و اعتماد اجتماعی بیشترین تأثیر را در عملکرد شرکتهای تعاونی داشته‌اند.

کلیدواژه‌ها:

سرمایه اجتماعی، تعاونیهای دام و طیور، عملکرد تعاونیها

مقدمه

صنعت دام و طیور به عنوان یکی از مهمترین زیر بخش‌های کشاورزی و تأمین کننده اساسی ترین مواد غذایی پایه یعنی شیر، گوشت قرمز و سفید و سایر تولیدات و فرآورده‌ها، در سطوح داخلی و خارجی اهمیت ویژه‌ای دارد که باید به ابزارهای رشد و توسعه دهنده آن از جمله تعاونیهای دام و طیور توجه خاصی شود. عناصر اجتماعی متعدد در تعاونیها در متغیری به نام سرمایه اجتماعی خلاصه می‌شوند که شامل ویژگیهایی از یک واحد اجتماعی چون اعتماد، هنجارها و شبکه‌ها می‌باشند و می‌توانند کارایی جامعه را از طریق تسهیل کنشهای تعاونی بهبود بخشند (Putnam, 1993). عوامل مؤثر بر عملکرد و موفقیت شرکتهای تعاونی تولید کشاورزی (از جمله تعاونیهای دام و طیور) شامل ۵ عامل کلی و اساسی عوامل دولتی، عوامل تجاری، عوامل فنی، عوامل ادراکی و عوامل اجتماعی می‌باشد و از میان عوامل اجتماعی، متغیرهای اصلی مؤثر شامل هنجارها و انتظارات اجتماعی، تعاملات اجتماعی و ارزشهای اجتماعی است (Scrimgeour and et al., 2006). اما اغلب، نقش مؤلفه های اثرگذار

سرمایه اجتماعی بر روی سنجش عملکرد تعاونیهای دام و طیور مورد اغماض واقع شده است. در مورد تأثیر و نقش سرمایه اجتماعی و عناصر و مؤلفه های آن در تقویت و توسعه تعاونیها می توان گفت که آگاهی اجتماعی، به عنوان عنصر فردی و اجتماعی، با سرمایه اجتماعی ارتباط مستقیم دارد که در صورت افزایش آگاهی نسبت به ابعاد تعاونیها، میزان اعتماد اجتماعی و انسجام اجتماعی افراد نیز افزایش می یابد که این راهی است برای افزایش مشارکت اجتماعی. از آنجا که شرکتهای تعاونی سازمانهای مشارکتی هستند و نشانه مشارکت در آنها دخالت دموکراتیک اعضا در برنامه ریزی ها و تصمیم گیری های مربوط است، از دیدگاه نظری، مؤلفه های سرمایه اجتماعی چون دانش و آگاهی، مشارکت اجتماعی، اعتماد متقابل، هنجارها و ارزشها، انسجام و همبستگی در کنار مدیریت اصولی و شایسته در عملکرد و موفقیت شرکتهای تعاونی تأثیر شایانی خواهند داشت.

با توجه به مسائل مطرح شده، اعتماد، مشارکت و همبستگی اجتماعی در سایه آگاهی اجتماعی شرط لازم فعالیت تعاونیهای دام و طیور است. از این رو شناخت عوامل مؤثر در تقویت یا تضعیف سرمایه اجتماعی می تواند به توسعه تعاونیهای دام و طیور کمک نموده و موجب افزایش عملکرد اجتماعی و اقتصادی افراد و جوامع گردد. تحقیق حاضر با در نظر داشتن این مهم اقدام به بررسی مؤلفه های سرمایه اجتماعی بر عملکرد تعاونیهای دام و طیور در شهرستان مشهد کرده است.

پیشینه تحقیق

گروتارت (Grootaert, 1999) در مطالعه ای در خصوص مشارکت و رابطه آن با رفاه خانوادگی و فقر در اندونزی به این نتیجه رسیده است که مشارکت در انواع تشکلهای و انجمنها می تواند تأثیرات مثبتی در وضع رفاهی و معیشتی خانواده ها داشته باشد به گونه ای که مشارکت در انجمنها و تشکلهای با معرفهای تراکم عضویتها، ناهمگونی داخلی انجمنها به لحاظ سن، جنس، تحصیلات، حضور در جلسات، حضور فعال در اخذ تصمیمات، پرداخت بدهی ها و عوارض سنجیده شده است.

بار (Barr, 2000) بر اساس تئوری رشد درونی، به بررسی تأثیر مشارکت شبکه‌ها و ارتباطات و تعاملات اجتماعی در عملکرد شرکتهای کوچک و زودبازده کارآفرین (SMES) پرداخت. یافته‌های حاصل از تحقیق وی نشان می‌دهد تعاملات اجتماعی باعث افزایش ظرفیت کسب اطلاعات و آگاهیهای فنی و تجاری (آگاهی اجتماعی) در میان شرکتهای و همچنین ارتقای مشارکتهای اجتماعی در میان شرکتهای، در طی ایجاد جو مناسب و اعتماد اجتماعی می‌شوند. با تعامل مناسب اطلاعات میان شرکتهای، عملکرد مالی شرکتهای بهبود خواهد یافت. در این تحقیق تأثیر ویژگیهای فردی سن، درآمد، سطح تحصیلات و سابقه عضویت در عملکرد شرکتهای کوچک و زودبازده کارآفرین، معنی دار به دست آمد.

گلنزر (Glaser, 2001) در مطالعه خود جهت تعیین مدلی از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی، تحقیقی کاربردی انجام داد. مطابق نتایج این تحقیق آگاهی اجتماعی یک عنصر کلیدی در سرمایه اجتماعی محسوب می‌شود و دیگر عوامل نیز جهت تعیین میزان سرمایه اجتماعی تأیید می‌شود. ویژگیهای فردی اثرگذار در راستای سرمایه اجتماعی و همچنین عملکرد افراد نیز شامل سن، جنس، درآمد، تأثیرات گروه‌های همسالان و مالکیت فردی و اجتماعی در افراد است.

اسکریمزور و همکاران (Scrimgeour and et al., 2006) معتقدند که عامل کلی و اساسی در بررسی عوامل مؤثر بر عملکرد و موفقیت شرکتهای کشاورزی عبارتند از: عوامل دولتی، عوامل تجاری، عوامل فنی، عوامل ادراکی و عوامل اجتماعی. در میان عوامل اجتماعی متغیرهای اصلی هنجارها و انتظارات اجتماعی، تعاملات اجتماعی، ارزشهای اجتماعی بر موفقیت و عملکرد شرکتهای کشاورزی اثر گذار بودند. در این تحقیق تأثیر ویژگیهای فردی سن، جنس، درآمد، سطح تحصیلات و سابقه عضویت در عملکرد شرکتهای کشاورزی معنی دار به دست آمد.

کروز و همکارانش (Krause & et al., 2006) در بررسی تعیین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی اثرگذار بر عملکرد شرکتهای آمریکایی، سرمایه شناختی (آگاهی اجتماعی)،

مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی و افزایش تعاملات اجتماعی را بر بهبود عملکرد (بهبود درآمد، کیفیت فعالیت و ارائه محصول و پیچیدگی کار) شرکتها اثربخش معرفی کرده است. علاوه بر این، محققان پیشنهاد کردند که روابط و تعاملات اجتماعی اثرگذار بایستی متناسب با عملکرد مورد انتظار شرکتها تنظیم شوند. همچنین در این تحقیق تأثیر ویژگیهای فردی سن، سابقه عضویت، سطح تحصیلات و جنس در عملکرد شرکتها آمریکایی مورد بررسی قرار گرفت.

نتایج پژوهش ژانگ (Zhang, 2007) در بررسی نقش سرمایه اجتماعی بر عملکرد شرکتهاى خصوصى در چین نشان داد که رابطه معنی‌داری بین تنوع عضویت افراد در سازمانهای مختلف و عملکرد شرکتهاى خصوصى آنها وجود ندارد. همچنین سرمایه‌گذاری کوتاه مدت در روی تقویت سرمایه اجتماعی اعضای شرکتهاى خصوصى بر عملکرد این شرکتها بسیار اثرگذار خواهد بود. مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی مورد نظر در این تحقیق شامل مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، انسجام و آگاهی اجتماعی بوده است. در این پژوهش نیز تأثیر ویژگیهای فردی سن، جنس، سطح تحصیلات و سابقه عضویت در عملکرد شرکتهاى خصوصى چینی معنی دار به دست آمد.

سانو (Sano, 2008) نقش سرمایه اجتماعی را در مدیریت تولیدی (تعاونیهای تولید، NGOs و گروه‌های ماهیگیران و روستاییان ساحلی) در مناطق ساحلی فیجی مورد بررسی قرار داد. در این تحقیق متغیرهای سرمایه اجتماعی افراد، شامل هنجارها و انسجام اجتماعی، اعتماد اجتماعی، اتحاد اجتماعی، آگاهی اجتماعی و مشارکت اجتماعی بر عملکرد مدیریت گروه‌های اقتصادی اثرگذار بوده‌اند. در میان متغیرهای فوق، فقدان مشارکت اجتماعی در افراد و یا اعضای گروه‌های اقتصادی بیشترین اثر را بر مدیریت اقتصادی در مناطق ساحلی گذاشته است. ارتقای ابعاد سرمایه اجتماعی بر روی بهبود درآمدهای مردم محلی و به‌کارگیری فناوریهای مناسب در منطقه حائز اهمیت است.

لطیفیان (۱۳۸۵) به بررسی عملکرد شرکتهای تعاونی کشاورزان استان خراسان بزرگ پرداخت. اهداف اصلی این پژوهش عبارتند بودند از: ۱. تعیین سطح عملکرد شرکتهای تعاونی کشاورزی در سازماندهی کشاورزان و ۲. تعیین سطح عملکرد شرکتهای تعاونی کشاورزی در تأمین نیازمندیهای کشاورزان عضو. نتایج این تحقیق نشان داد که عملکرد شرکتهای تعاونیهای کشاورزی بالاتر از حد متوسط و کمتر از حد موفق بوده است. کمبود سرمایه و اعتبارات لازم و عدم تأمین نیازها و خواستههای اعضا، عدم مشارکت اعضا در فعالیتهای و تعاملات با شرکتهای تعاونی کشاورزی مهمترین عوامل مؤثر در عدم موفقیت شرکتهای تعاونی کشاورزی شناخته شدند. در این تحقیق ویژگیهای فردی چون سن، جنسیت، سابقه عضویت و سطح تحصیلات به عنوان متغیرهای اثرگذار در عملکرد شرکتهای تعاونی کشاورزان معرفی شده اند.

شعبانعلی فمی و همکارانش (۱۳۸۷) در تحلیل عوامل اقتصادی مؤثر بر عملکرد تعاونیهای زنان در ایران، قدرت باز پرداخت وام، سرمایه در گردش، دارایی جاری، درآمد تعاونی و میزان بستانکاری را از مهمترین متغیرهای اثرگذار بر موفقیت تعاونیها معرفی کردند. سایر متغیرهای وارد شده به معادله نیز حاکی از نقش مدیریت مالی تعاونیها به عنوان مهمترین عامل در ارتقای عملکرد آنها بوده است. در این تحقیق از جمله متغیرهای مؤثر در عملکرد تعاونیها، به متغیرهای اقتصادی میزان درآمد، میزان فروش، میزان سهام شرکت، تعداد اعضا، میزان آگاهی و میزان مشارکت اشاره شد.

برپایه تحقیقات مذکور می توان گفت، توجه ویژه به مؤلفه های سرمایه اجتماعی اعضا و ارکان در تعاونیها نقش بارزی در میزان موفقیت و کارایی شرکتهای تعاونی تولیدی دام و طیور داشته و لذا در این تحقیق میزان تأثیر مؤلفه های سرمایه اجتماعی در عملکرد اقتصادی تعاونیهای دام و طیور شهرستان مشهد بررسی شده است.

روش پژوهش

تحقیق حاضر از لحاظ هدف کاربردی، از لحاظ جمع آوری داده ها میدانی، از لحاظ تحلیل داده ها توصیفی - همبستگی است. با توجه به عنوان و محدوده پژوهش، تمامی شرکتهای

تعاونی تولید دامی (دارای ۵ گرایش دامداری، دامپروری، پرورش طیور، مرغ گوشتی و مرغ تخم‌گذار) محدوده شهرستان مشهد در نظر گرفته شدند. کلیه اعضای تعاونی تولیدی دام و طیور به تعداد ۵۵۰ نفر (۴۴۰ نفر مرد و ۱۱۰ نفر زن) جامعه آماری این پژوهش را تشکیل دادند. روش نمونه‌گیری، طبقه‌ای با انتساب متناسب است. به منظور برآورد حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده گردید:

$$n = \frac{t^2 PqN}{d^2 (N - 2) + t^2 Pq}$$

که در آن n حجم نمونه، N حجم جامعه، S واریانس جامعه، t تی استیودنت و برابر $1/98$ و d^2 تقریب در برآورد پارامتر جامعه می‌باشد. مقدار d^2 نهایتاً برابر با $0/0388$ به دست آمد. همچنین p و q به ترتیب احتمال داشتن و نداشتن صفت مورد نظر برابر $0/5$ است. مطابق فرمول مذکور حجم نمونه 170 نفر تعیین شد.

ابزار اصلی جمع‌آوری و اندازه‌گیری متغیرهای تحقیق، پرسشنامه بوده است که دربرگیرنده دو بخش کلی می‌باشد: ۱. مشخصات فردی شامل ۹ گویه و ۲. سؤالات عمومی و تخصصی شامل ۲ سؤال عمومی، ۱۰ گویه سنجنده اعتماد اجتماعی، ۱۰ گویه سنجنده انسجام اجتماعی، ۱۰ گویه سنجنده آگاهی اجتماعی، ۱۰ گویه سنجنده مشارکت اجتماعی. اعتبار ظاهری و محتوایی پرسشنامه بر اساس دیدگاه‌های جمعی از اعضای هیئت علمی گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه آزاد بیرجند و تعدادی از کارشناسان اداره مرکزی تعاون شهرستان مشهد مورد بررسی و تأیید قرار گرفت. پایایی پرسشنامه نیز با استفاده از محاسبه آلفای کرونباخ ($\alpha=0/856$) تأیید گردید. روشهای آماری مورد استفاده در تحقیق به دو بخش آمار توصیفی و آمار تحلیلی (استنباطی) تقسیم می‌شود. در بخش آمار توصیفی، به منظور توزیع پاسخگویان به تفکیک ویژگیهای مختلف تحقیق، از روشهای آماری همچون فراوانی، درصد، درصد تجمعی، میانگین، کمینه، بیشینه، نما، انحراف معیار و ضریب تغییرات (CV)

استفاده شد. نحوه محاسبه انحراف معیار (σ) چنین است:

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum f_i (X_i - \mu)^2}{N}} = \sqrt{\frac{\sum f_i x_i^2}{N}} \quad (1)$$

که در آن N ، μ ، X_i ، f_i به ترتیب فراوانی مشاهدات، میزان متغیر، میانگین مقادیر متغیر و تعداد افراد جامعه آماری می باشد. از آنجا که دامنه و واحد اندازه گیری متغیرها در هر یک از عوامل متعلق به راهکارهای اجتماعی با هم برابر نیست، از ضریب تنوع یا ضریب پراکندگی (CV) برای مقایسه متغیرهای موجود استفاده شد. ضریب پراکندگی - که انحراف معیار نسبی یا پراکندگی نسبی نیز نامیده می شود - نشان می دهد که میزان پراکندگی چند درصد میانگین است:

$$CV = \frac{\sigma}{\mu} \times 100 \quad (2)$$

که σ و μ به ترتیب انحراف معیار و میانگین نمونه است.

در بخش آمار تحلیلی نیز به فراخور نوع متغیرها و اهداف تحقیق، از روشهای آماری ضرایب همبستگی، آزمونهای مقایسه میانگینها و آزمون توکی و تحلیل رگرسیون استفاده شده است.

آماره t برای بررسی معنی دار بودن اثر جنس ارکان تعاونی (زن و مرد) بر عملکرد

اقتصادی شرکتهای تعاونی، در نرم افزار SPSS به شرح زیر محاسبه می شود:

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{S_{(\bar{X}_1 - \bar{X}_2)}} \quad (3)$$

که در آن $\bar{X}_1$ ، $\bar{X}_2$ ، $S_{(\bar{X}_1 - \bar{X}_2)}$ به ترتیب میانگین عملکرد اقتصادی شرکت تعاونی به تفکیک جنسیت، انحراف معیار تفاوت میانگین عملکرد در دو گروه زنان و مردان می باشد. انحراف معیار مذکور از رابطه زیر به دست می آید:

$$S_{(\bar{X}_1 - \bar{X}_2)} = \sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}} \quad (4)$$

که در آن S_1^2 و n_1 به ترتیب واریانس ارزش متغیر مورد بررسی (عملکرد شرکت تعاونی) و تعداد نمونه در گروه اول و S_2^2 و n_2 به ترتیب واریانس ارزش متغیر مورد بررسی (عملکرد شرکت تعاونی) و تعداد نمونه در گروه دوم به تفکیک جنسیت (مرد و زن) است.

پس از برآورد آماره t ، با استفاده از فرض صفر و فرض خلاف صفر، معنی داری

میزان تفاوت ارزش متغیر عملکرد در دو گروه زنان و مردان بررسی می شود:

$$H_0 : \bar{X}_1 - \bar{X}_2 = 0 \quad (5)$$

$$H_1 : \bar{X}_1 - \bar{X}_2 \neq 0$$

در رابطه فوق چنانچه سطح احتمال ($Pvalue$) برای ضریب t محاسبه شده کمتر از $0/05$ باشد، فرض صفر پذیرفته نمی شود یا فرض مخالف صفر پذیرفته می شود. در این شرایط با 95 درصد اطمینان تفاوت معنی دار میان میانگین متغیر عملکرد به تفکیک جنسیت وجود دارد. برای بررسی معنی دار بودن تفاوت عملکرد اقتصادی شرکت تعاونی در سطوح مختلف تحصیلات از محک آماری F یا آزمون $ANOVA$ استفاده گردید که جدول ۱ خلاصه محاسبات آن را نشان می دهد.

جدول ۱. خلاصه محاسبات آماری F

F	میانگین مربعات	مجموع مربعات	درجات آزادی	منابع تغییرات
$F = \frac{MSB}{MSW}$	MSB	$n \sum_{i=1}^n (\bar{X}_i - \bar{X})^2$	$t - 1$	بین گروه ها
	MSW	$\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n (X_{ij} - \bar{X}_i)^2$	$t(n - 1)$	داخل گروه ها (درون گروهی)
		$\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n (X_{ij} - \bar{X})^2$	$tn - 1$	کل

در جدول یک $\bar{X}$, $\bar{X}_i$, X_{ij} به ترتیب میانگین کل مشاهدات، میانگین مشاهدات در هر گروه و میزان هر مشاهده است. همچنین t و n تعداد گروه ها و تعداد مشاهدات در هر گروه می باشد. میانگین مربعات (واریانس) نیز از خارج قسمت هر یک از مقادیر مجموع مربعات به درجه آزادی مربوط به دست می آید.

پس از برآورد آماره F ، با استفاده از فروض صفر و فروض خلاف صفر، معنی داری تفاوت میزان عملکرد اقتصادی شرکت تعاونی در سطوح مختلف تحصیلات بررسی می شود:

$$H_0 : \bar{X}_1 = \bar{X}_2 = \dots = \bar{X}_t \quad (6)$$

$$H_1 : \bar{X}_1 \neq \bar{X}_2 \neq \dots \neq \bar{X}_t$$

چنانچه F محاسبه شده بزرگتر از F جدول با درجه آزادی t_{-1} و $t(n-1)$ باشد، فرض صفر رد می شود و می توان گفت حداقل میان دو میانگین تفاوت معنی دار وجود دارد. به عبارت دیگر اگر سطح احتمال (P_{value}) برای ضریب F محاسبه شده کمتر از $0/05$ باشد، فرض صفر پذیرفته نمی شود و یا فرض مخالف صفر پذیرفته می شود. در این باره با ۹۵ درصد اطمینان شرایط تفاوت معنی دار حداقل میان میانگین عملکرد شرکت تعاونی در سطوح مختلف تحصیلات وجود دارد.

با استفاده از رابطه زیر نیز ضریب همبستگی میان دو متغیر X و Y محاسبه می گردد:

$$r = \frac{\sum XY - \frac{\sum X \sum Y}{n}}{\sqrt{[\sum X^2 - (\sum X)^2 / n] [\sum Y^2 - (\sum Y)^2 / n]}} \quad (7)$$

پس از برآورد ضرایب همبستگی با استفاده از فرض صفر و فرض خلاف صفر، معنی دار بودن اثر متغیرهای مستقل (سن، سابقه عضویت در تعاونی و سرمایه اجتماعی تعاونی) بر متغیر عملکرد اقتصادی شرکت تعاونی بررسی می شود:

$$H_0: r = 0$$

$$H_1: r \neq 0, -1 \leq r \leq +1$$

در رابطه فوق چنانچه H_1 یا فرض مخالف صفر پذیرفته شود می توان گفت رابطه معنی دار میان عملکرد اقتصادی شرکت تعاونی و متغیرهای مستقل مذکور وجود دارد. چنانچه سطح احتمال (P_{value}) برای ضریب همبستگی محاسبه شده کمتر از $0/05$ باشد، فرض صفر پذیرفته نمی شود و یا فرض مخالف صفر پذیرفته می شود.

یادآوری می شود تحلیل‌های فوق با کمک نرم افزار SPSS11.5 انجام شده است.

نتایج و بحث

توزیع فراوانی ویژگیهای فردی پاسخگویان نشان داد که بیشترین فراوانی به میزان $80/$ ، مربوط به پاسخگویان مرد است. بیشترین فراوانی پاسخگویان بر اساس سن مربوط به دامنه سنی

۳۴ تا ۳۹ سال بوده که ۲۳/۵ درصد از حجم نمونه آماری را تشکیل داده است در حالی که پاسخگویان با دامنه سنی ۵۸ سال و بالاتر با درصد فراوانی ۳/۵ درصد، کمترین تعداد پاسخگویان را شامل می‌شدند. همچنین میانگین سنی در میان اعضای تعاونیها ۳۸/۳۴ سال بوده است.

از لحاظ سطح تحصیلات، بیشترین فراوانی مربوط به پاسخگویان دارای تحصیلات کارشناسی بوده که ۶۵/۹ درصد از حجم نمونه آماری را تشکیل داده‌اند در حالی که هیچ یک از پاسخگویان دارای میزان تحصیلات پایین تر از دیپلم و همچنین دکترا نبوده‌اند. در میان پاسخگویان بیشترین سابقه عضویت در تعاونی مربوط به دامنه ۹ تا ۱۲ سال (۳۰/۶ درصد) و در مقابل، کمترین سابقه عضویت، مربوط به دامنه ۲۱ سال و بالاتر (۱/۲ درصد) و میانگین آن نیز ۸/۵۸ سال بوده است.

با توجه به فرضیه تحقیق جهت تعیین معنی داری تفاوت بین جنسیت اعضای تعاونی و میزان کل عملکرد شرکتهای تعاونی با توجه به آنکه تعداد گروه های پاسخگویان (زن و مرد) دو گروه بوده، از آزمون مقایسه میانگین (t test) استفاده شد (جدول ۲).

جدول ۲. مقایسه میانگین میزان کل عملکرد دو گروه پاسخگویان

متغیر وابسته	متغیر مستقل	گروه ها	میانگین	انحراف معیار	آماره t	Sig
میزان کل عملکرد تعاونی	جنس	مرد	۱۱۲/۴۵۶	۱۹/۴۵۱	۰/۹۷۵	۰/۸۴۳
		زن	۱۰۸/۶۷۷	۲۳/۱۱۵		

مأخذ: یافته های تحقیق

جدول ۲ نشان می‌دهد بین جنس ارکان تعاونی و میزان عملکرد شرکتهای تعاونی هیچ تفاوت معنی داری وجود ندارد؛ به عبارتی جنسیت پاسخگویان در میزان کل عملکرد شرکتهای تعاونی تأثیر معنی داری نداشته است.

در بخش بعد، با توجه به فرضیه تحقیق، جهت تعیین معنی داری تفاوت بین سطح تحصیلات اعضای تعاونی و میزان عملکرد شرکتهای تعاونی با توجه به آنکه تعداد گروه‌های

پاسخگویان در مقاطع تحصیلی چهار گروه بود، از آزمون مقایسه میانگین ($F test$) استفاده شد (جدول ۳). همچنین از آزمون توکی که محل تفاوتها را در میان گروهها نشان می‌دهد، جهت تکمیل آزمون مقایسه میانگین ($F test$) استفاده شد (جدول ۴).

جدول ۳. آزمون مقایسه بین سطح تحصیلات و میزان کل عملکرد شرکت‌های تعاونی

Sig	F	میانگین	گروه‌ها	متغیر مستقل	متغیر وابسته
.۰۰۰۰	۲۲/۱۳۱**	۹۳/۵۷	دیپلم	سطح تحصیلات	میزان کل عملکرد تعاونی
		۱۰۶/۱۷	کاردانی		
		۱۱۲/۲۹	کارشناسی		
		۱۴۹/۲۰	کارشناسی ارشد		

مأخذ: یافته‌های تحقیق

** معنی داری در سطح ۱ درصد

جدول ۴. آزمون توکی جهت تعیین محل تفاوتها در آزمون مقایسه میانگین

Sig	خطای استاندارد	تفاوت میانگینها	میانگین	گروه‌های دوم	میانگین	گروه اول
.۰۱۰۲	۵/۴۷۵	-۱۲/۶۰۵۰	۱۰۶/۱۷	کاردانی	۹۳/۵۷	دیپلم
.۰۰۰۱	۴/۸۸۸	-۱۸/۷۲۳۳**	۱۱۲/۲۹	کارشناسی		
.۰۰۰۰	۷/۱۳۹	-۵۵/۶۲۸۶**	۱۴۹/۲۰	کارشناسی ارشد		
.۰۱۰۲	۵/۴۷۵	۱۲/۶۰۵۰	۹۳/۵۷	دیپلم	۱۰۶/۱۷	کاردانی
.۰۲۷۱	۳/۳۷۶	-۶/۱۱۸۲	۱۱۲/۲۹	کارشناسی		
.۰۰۰۰	۶/۲۰۳	-۴۳/۰۲۳۵**	۱۴۹/۲۰	کارشناسی ارشد		
.۰۰۰۱	۴/۸۸۸	۱۸/۷۲۳۳**	۹۳/۵۷	دیپلم	۱۱۲/۲۹	کارشناسی
.۰۲۷۱	۳/۳۷۶	۶/۱۱۸۲	۱۰۶/۱۷	کاردانی		
.۰۰۰۰	۵/۶۹۱	-۳۶/۹۰۵۳**	۱۴۹/۲۰	کارشناسی ارشد		
.۰۰۰۰	۷/۱۳۹	۵۵/۶۲۸۶**	۹۳/۵۷	دیپلم	۱۴۹/۲۰	کارشناسی ارشد
.۰۰۰۰	۶/۲۰۳	۴۳/۰۲۳۵**	۱۰۶/۱۷	کاردانی		
.۰۰۰۰	۵/۶۹۱	۳۶/۹۰۵۳**	۱۱۲/۲۹	کارشناسی		

مأخذ: یافته‌های تحقیق

** معنی داری در سطح ۱ درصد

جدول ۳ نشان می‌دهد که بین سطح تحصیلات اعضای تعاونی و میزان عملکرد شرکتهای تعاونی تفاوت معنی‌داری در سطح ۹۹ درصد وجود دارد. طبق نتایج جدول ۴، تفاوت معنی‌داری بین عملکرد شرکتهای تعاونی بر اساس سطح تحصیلات، بین پاسخ‌گویان با سطح تحصیلی دیپلم و پاسخ‌گویان با سطوح تحصیلاتی کارشناسی و کارشناسی ارشد (در سطح معنی‌داری ۹۹ درصد) و بین پاسخ‌گویان با سطح تحصیلی کارشناسی ارشد با پاسخ‌گویان با سطوح تحصیلاتی دیپلم، کاردانی و کارشناسی (در سطح معنی‌داری ۹۹ درصد) وجود دارد. اما بین پاسخ‌گویان با سطح تحصیلی کاردانی و پاسخ‌گویان با سطح تحصیلاتی دیپلم و کارشناسی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. به بیانی دیگر میزان تحصیلات بالا مانند کارشناسی ارشد بر افزایش عملکرد شرکتهای تعاونی بیشتر از سطوح تحصیلاتی دیپلم، کاردانی و کارشناسی (در سطح معنی‌داری ۹۹ درصد) تأثیر دارد.

یکی دیگر از فرضیه‌های مطرح شده، در مورد تعیین معنی‌داری رابطه بین سن و میزان کل عملکرد شرکتهای تعاونی می‌باشد. در این زمینه برای بررسی رابطه بین سن اعضای تعاونی و کل میزان عملکرد شرکتهای تعاونی از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد (جدول ۵).

جدول ۵. ضریب همبستگی بین متغیر سن و میزان کل عملکرد شرکتهای تعاونی

متغیرها	سن پاسخ‌گویان
میزان کل عملکرد شرکتهای تعاونی	۰/۴۸۶**

مأخذ: یافته‌های تحقیق

** معنی‌داری در سطح احتمال ۱ درصد

جدول ۵ نشان می‌دهد بین میزان کل عملکرد شرکتهای تعاونی با سن پاسخ‌گویان در سطح معنی‌داری یک درصد همبستگی مثبت و معنی‌دار وجود دارد. به عبارتی هر چه سن پاسخ‌گویان بیشتر باشد، کل عملکرد شرکتهای تعاونی مربوطه نیز بیشتر خواهد بود. به نظر می‌رسد کسب تجربیات کاری-شغلی و تعاملات اجتماعی بیشتر همگام با افزایش سن، در این زمینه اثرگذار بوده‌اند.

یکی دیگر از فرضیه های مطرح شده در تحقیق، در مورد تعیین معنی داری رابطه بین سابقه عضویت پاسخگویان و میزان کل عملکرد شرکتهای تعاونی می باشد. در این زمینه نیز برای بررسی رابطه بین سابقه عضویت اعضای تعاونی و میزان عملکرد شرکتهای تعاونی از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد (جدول ۶).

جدول ۶. ضریب همبستگی بین متغیر سابقه عضویت با میزان کل عملکرد شرکتهای تعاونی

متغیرها	سابقه عضویت
میزان کل عملکرد شرکتهای تعاونی	۰/۳۹۱**

مأخذ: یافته های تحقیق

** معنی داری در سطح احتمال ۱ درصد

نتایج جدول ۶ نشان می دهد بین سابقه عضویت پاسخگویان با میزان کل عملکرد شرکتهای تعاونی همبستگی مثبت و معنی داری در سطح معنی داری یک درصد وجود دارد. به عبارتی هر چه سابقه عضویت پاسخگویان بیشتر باشد، میزان کل عملکرد شرکتهای تعاونی مربوطه نیز بیشتر خواهد بود.

با توجه به فرضیه های تحقیق، جهت تعیین معنی داری رابطه بین مؤلفه های سرمایه اجتماعی پاسخگویان با میزان کل عملکرد شرکتهای تعاونی آنها، لازم دانسته شد از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شود (جدول ۷).

جدول ۷. ضریب همبستگی بین متغیر مؤلفه های سرمایه اجتماعی و کل عملکرد

شرکتهای تعاونی

مؤلفه های سرمایه اجتماعی	مقدار r	Sig
آگاهی اجتماعی	۰/۵۴۰**	۰/۰۰۰
اعتماد اجتماعی	۰/۶۳۲**	۰/۰۰۰
انسجام اجتماعی	۰/۶۲۰**	۰/۰۰۰
مشارکت اجتماعی	۰/۷۱۰**	۰/۰۰۰
سرمایه اجتماعی کل	۰/۶۸۲**	۰/۰۱۰

مأخذ: یافته های تحقیق

** معنی داری در سطح احتمال ۱ درصد

یافته‌های جدول ۷ نشان می‌دهد همه مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی (آگاهی اجتماعی، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی) و سرمایه اجتماعی کل (در سطح معنی داری یک درصد) همبستگی مثبت و معنی داری با میزان کل عملکرد شرکتهای تعاونی مربوطه دارند. به بیانی دیگر، هر چه میزان آگاهی اجتماعی، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، مشارکت اجتماعی و سرمایه اجتماعی کل پاسخگویان بالاتر باشد، میزان کل عملکرد شرکتهای تعاونی آنان نیز بیشتر بوده است.

نهایتاً برای بررسی میزان تأثیر متغیرهای مورد مطالعه بر متغیر وابسته "عملکرد شرکتهای تعاونی" از مدل رگرسیون چندگانه به روش گام به گام^۱ استفاده شد. بر این اساس، شش متغیر وارد معادله رگرسیون شدند که در مجموع ۶۹/۱ درصد واریانس متغیر عملکرد شرکتهای تعاونی دام و طیور را تبیین نمودند. این متغیرها عبارت بودند از: مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، آگاهی اجتماعی، سطح تحصیلات، سن. در جدول ۸ مقدار ضریب همبستگی چندگانه (R)، مقدار ضریب تعیین (R^2) و ضریب تعیین تعدیل شده ($\bar{R}^2$) برای هر یک از متغیرهای تحلیل رگرسیونی نشان داده شده است.

جدول ۸. مقایسه میزان تأثیر متغیرهای مستقل بر میزان عملکرد شرکتهای تعاونی در

رگرسیون گام به گام

خطای معیار	$\bar{R}^2$	R^2	R	مدل
۱۴/۱۲۷۶	۰/۵۱۲	۰/۵۱۵	۰/۷۱۸	۱
۱۲/۷۳۷۲	۰/۶۰۳	۰/۶۰۸	۰/۷۸۰	۲
۱۲/۱۵۹۸	۰/۶۳۸	۰/۶۴۵	۰/۸۰۳	۳
۱۱/۸۱۸۴	۰/۶۵۸	۰/۶۶۷	۰/۸۱۶	۴
۱۱/۶۰۲۷	۰/۶۷۱	۰/۶۸۱	۰/۸۲۵	۵
۱۱/۴۵۱۰	۰/۶۷۹	۰/۶۹۱	۰/۸۳۱	۶

مأخذ: یافته‌های تحقیق

1. Stepwise

پس از ورود این شش متغیر، عملیات ورود متغیر جدید متوقف شده است. در واقع این شش متغیر در مجموع ۶۹/۱ درصد تغییرات متغیر وابسته عملکرد شرکتهای تعاونی را تبیین می کنند. با توجه به توضیحات ارائه شده در بالا و نتایج جدول ۸، معادله خطی حاصل از تحلیل رگرسیون به شکل زیر می باشد:

$$Y = -16/670 + 1/104 X_1 + 0/696 X_2 + 0/672 X_3 + 0/493 X_4 + 3/687 X_5 + 0/252 X_6$$

اجزای معادله شامل: Y = میزان عملکرد شرکتهای تعاونی، X_1 = مشارکت اجتماعی، X_2 = اعتماد اجتماعی، X_3 = انسجام اجتماعی، X_4 = آگاهی اجتماعی، X_5 = سطح تحصیلات و X_6 = سن می باشد. لذا مشاهده می شود که از بین متغیرهای مورد مطالعه، تنها شش متغیر فوق در تبیین تغییرات متغیر وابسته "میزان عملکرد شرکتهای تعاونی" سهم بوده اند.

مطابق جدول ۹، از میان انواع متغیرهای وارد شده در تحلیل رگرسیون، متغیرهای مستقل مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، آگاهی اجتماعی، سطح تحصیلات و سن پاسخگویان بر میزان کل عملکرد شرکتهای تعاونی اثرگذارند که در مجموع، این متغیرها ۶۹/۱ درصد عوامل اثرگذار بر متغیر عملکرد شرکتهای تعاونی را تبیین می کنند. با توجه به مقادیر بتا (Beta)، متغیرهای "مشارکت اجتماعی" و "اعتماد اجتماعی" به عنوان اثرگذارترین متغیرهای مؤثر بر عملکرد شرکتهای تعاونی محسوب می شوند.

جدول ۹. گامهای آزمون تحلیل رگرسیونی برای متغیرهای تبیین کننده عملکرد

شرکتهای تعاونی

ردیف	متغیرهای مستقل	ضرایب غیر استاندارد (B)	خطای استاندارد	ضرایب استاندارد (Beta)	t	Sig
گام اول	ضریب ثابت (b)	۲۶/۵۹۱	۵/۹۸۹	-	۴/۴۴۰**	۰/۰۰۰
	مشارکت اجتماعی	۲/۰۷۶	۰/۱۶۰	۰/۷۰۸	۱۲/۹۴۴**	۰/۰۰۰
گام دوم	ضریب ثابت (b)	۵/۷۰۰	۶/۲۷۲	-	۰/۹۲۶	۰/۳۵۶
	مشارکت اجتماعی	۱/۷۱۱	۰/۱۶۷	۰/۵۲۳	۹/۲۰۲**	۰/۰۰۰
	اعتماد اجتماعی	۱/۱۶۱	۰/۱۷۲	۰/۳۶۶	۶/۴۵۱**	۰/۰۰۰
گام سوم	ضریب ثابت (b)	-۶/۴۴۹	۶/۸۰۶	-	-۰/۹۴۸	۰/۳۴۵
	مشارکت اجتماعی	۱/۳۸۳	۰/۱۷۶	۰/۴۲۶	۷/۰۷۳**	۰/۰۰۰
	اعتماد اجتماعی	۰/۹۴۳	۰/۱۷۳	۰/۳۰۴	۵/۳۳۰**	۰/۰۰۰
	انسجام اجتماعی	۰/۹۱۳	۰/۲۰۷	۰/۲۲۹	۳/۸۴۲**	۰/۰۰۰
گام چهارم	ضریب ثابت (b)	-۱۵/۱۷۰	۷/۰۱۸	-	۲/۱۶۲*	۰/۰۳۴
	مشارکت اجتماعی	۱/۰۹۵	۰/۱۷۶	۰/۳۷۳	۶/۲۲۶**	۰/۰۰۰
	اعتماد اجتماعی	۰/۷۵۶	۰/۱۷۴	۰/۲۴۹	۴/۳۵۵**	۰/۰۰۰
	انسجام اجتماعی	۰/۷۷۱	۰/۲۰۰	۰/۲۲۲	۳/۸۵۴**	۰/۰۰۰
	آگاهی اجتماعی	۰/۵۹۶	۰/۱۶۷	۰/۱۸۹	۳/۵۶۳**	۰/۰۰۰
گام پنجم	ضریب ثابت (b)	-۱۵/۸۴۷	۶/۹۲۱	-	۲/۳۱۳*	۰/۰۲۲
	مشارکت اجتماعی	۱/۲۵۸	۰/۱۷۴	۰/۳۹۶	۶/۷۹۱**	۰/۰۰۰
	اعتماد اجتماعی	۰/۶۷۲	۰/۱۷۵	۰/۲۱۹	۳/۷۹۵**	۰/۰۰۰
	انسجام اجتماعی	۰/۷۳۹	۰/۲۰۴	۰/۱۸۵	۳/۱۵۵**	۰/۰۰۲
	آگاهی اجتماعی	۰/۵۵۵	۰/۱۶۵	۰/۱۸۱	۳/۴۴۹**	۰/۰۰۱
	سطح تحصیلات	۳/۸۹۶	۱/۳۶۵	۰/۱۲۳	۲/۴۲۷**	۰/۰۰۶
گام ششم	ضریب ثابت (b)	-۱۶/۶۷۰	۷/۲۹۲	-	-۲/۲۸۶**	۰/۰۲۴
	مشارکت اجتماعی	۱/۱۰۴	۰/۱۹۴	۰/۳۴۸	۵/۶۸۱**	۰/۰۰۰
	اعتماد اجتماعی	۰/۶۹۶	۰/۱۸۵	۰/۲۱۲	۳/۷۶۷**	۰/۰۰۰
	انسجام اجتماعی	۰/۶۷۲	۰/۲۱۷	۰/۱۷۹	۳/۰۹۸۷**	۰/۰۰۲
	آگاهی اجتماعی	۰/۴۹۳	۰/۱۷۶	۰/۱۴۴	۲/۷۹۷**	۰/۰۰۶
	سطح تحصیلات	۳/۶۸۷	۱/۴۴۰	۰/۱۲۷	۲/۵۶۰*	۰/۰۱۱
	سن	۰/۲۵۲	۰/۱۰۹	۰/۱۲۲	۲/۳۱۲*	۰/۰۲۲

مأخذ: یافته‌های تحقیق

** و * به ترتیب: معنی‌داری در سطح احتمال ۱ درصد و ۵ درصد

نتیجه گیری و پیشنهاد

با توجه به نتایج تحلیل رگرسیونی، از مجموع متغیرهای اثرگذار بر عملکرد شرکتهای تعاونی، متغیرهای مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، آگاهی اجتماعی و دو ویژگی فردی اعضای تعاونی شامل سطح تحصیلات و سن بر میزان عملکرد شرکتهای تعاونی اثرگذار بوده‌اند که در مجموع این متغیرها ۶۹/۱ درصد عوامل اثرگذار بر متغیر عملکرد شرکتهای تعاونی را تبیین کردند. در این میان، متغیرهای "مشارکت اجتماعی" و "اعتماد اجتماعی" به عنوان اثرگذارترین متغیرهای مؤثر بر عملکرد شرکتهای تعاونی معرفی شدند. همچنین از میان ویژگیهای فردی اثرگذار بر عملکرد شرکتهای تعاونی، تنها سطح تحصیلات و سن پاسخگویان مؤثر بوده‌اند.

براساس یافته‌های تحقیق در مورد نقش مؤثر آگاهی اجتماعی پاسخگویان در عملکرد تعاونیها، توصیه می‌شود مدیریتی نظام یافته جهت توجه به چرخش مشاغل و موقعیتهای افراد در تعاونی اتخاذ شود. در مورد نقش اثرگذار سرمایه اجتماعی پاسخگویان، برگزاری همایشهای علمی در شهرستان توسط نهادهای متولی چون اداره کل تعاون شهرستان و استان، جهاد کشاورزی شهرستان و استان و در نهایت وزارت تعاون با تمرکز بر مفاهیم سرمایه اجتماعی، شناساندن قابلیتها و موجودیت قوی سرمایه اجتماعی بر عملکرد شرکتهای تعاونی برای اعضای تعاونیهای دام و طیور سودمند خواهد بود. در مورد نقش متغیر اثرگذار انسجام و همبستگی اجتماعی پاسخگویان در افزایش عملکرد تعاونیها توصیه می‌شود توجه و حمایت مناسبی از برنامه‌های فرهنگی - اجتماعی در میان اعضای تعاونی صورت گیرد تا طی آن میزان انسجام اجتماعی در میان افراد تقویت شود. در زمینه نقش بسیار مهم و اثرگذار مؤلفه مشارکت اجتماعی پاسخگویان بر عملکرد تعاونیها، شناسایی تواناییهای ویژه اعضا و سپس جلب مشارکت هدفمند آنان در برنامه‌ها و طرحهای تولیدی شرکتهای تعاونی با توجه به این تواناییها مؤثر خواهد بود. در مورد نقش اثرگذار اعتماد اجتماعی افراد بر عملکرد تعاونیها

پیشنهاد می‌شود با اتخاذ تدابیری در تعاونیها رابطه اجتماعی اعضا و ارکان و مدیران، دو سویه و مبتنی بر حس اعتماد متقابل باشد و فعالیت آنها علاوه بر جنبه مالی و سوددهی برای اعضا، محاسن اجتماعی و آینده‌نگری نیز داشته باشد که تلاش مدیران و رهبران تعاونی در جهت اعتمادسازی در تعاونی یکی از اقدامات مهم در این زمینه است.

منابع

۱. اتحادیه بین‌المللی تعاون (ICA) (۱۳۸۳)، بیانیه هویت تعاونی، از نظریه تا عمل، ترجمه اصغر بیات و بابک لعل‌فام، وزارت تعاون، تهران.
۲. بیات، اصغر (۱۳۸۶)، منابع انسانی در تعاونی‌ها، چاپ اول، انتشارات پایگان، تهران.
۳. شعبانعلی فمی، حسین فضیله دادورخانی، شهلا چوبچیان و فرحناز رستمی (۱۳۸۷)، تحلیل عوامل اقتصادی مؤثر بر عملکرد تعاونی‌های زنان در ایران، *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، زمستان ۱۳۸۷، سال چهارم، شماره ۶۶، صص ۱۱۷-۱۳۱.
۴. لطیفیان، احمد (۱۳۸۵)، بررسی وضعیت شرکت‌های تعاونی کشاورزان استان خراسان در ساماندهی نیروی انسانی پراکنده (ارائه راهکاری مناسب)، *پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی*، سال پنجم، شماره ۱۷، صص ۱۲۰-۱۴۴.
5. Barr, A. (2000), Social capital and technical information flows in the Ghanaian Manufacturing sector, *Oxford Economic Papers*, 52: 539-559.
6. Glaeser, E. (2001), The formation of social capital, *Canadian Journal of Policy Research*, 2(1): 34-40
7. Grootaert, C. (1999), Capital, Household Welfare and Poverty in Indonesia, Local Level Institutions Study, Social Development Department,

---

Environmentally and Socially Sustainable Development Network, World Bank: Washington DC.

8. Krause, D. R., R. B. Handfield & B. T. Beverly (2006), The relationships between supplier development, commitment, social capital accumulation and performance improvement, *Journal of Operations Management*, 25(2): 528-545.

9. Morris, M. (1998), Social Capital and Poverty In India, The UK Department Development, IDS Working Paper, No. 61.

10. Putnam, R. (1993), Making democracy work: civic traditions in modern Italy, Princeton: Princeton University Press, No.18.

11. Sano, Y. (2008), The role of social capital in a common property resource system in coastal areas: A case study of community-based coastal resource management in Fiji, SPC Traditional Marine Resource Management and Knowledge Information Bulletin, 24 – December 2008, Pp: 19-32.

12. Scrimgeour, F., A. McDermott, C. Saunders, N. Shadbolt & G. Sheath (2006), New Zealand Agribusiness Success: An Approach to exploring the role of strategy, structure and conduct on firm performance, Paper Presented at to New Zealand Agricultural and Resource Economics Society, August 2006, Conference 25-27.

13. Zhang, L. (2007), Social capital accumulation, business governance, and enterprise performance: a structural-equation-model approach, Thesis (M.Phil.), Hong Kong University of Science and Technology, Appears in Collections: SOSC Master Theses, available on: <http://hdl.handle.net/1783.1/5566>.